

(-मिः *f.*) Revati, the last asterism. -पथः the starry sky. -पाठकः an astrologer. -पुरुषः 1 (in astr.) the figure of a man's body on the limbs of which are shown the various asterisms. -भोगः the diurnal period of a Nakṣatra; भोगोऽष्टशती लिप्ता Sūrya-siddhānta. -माला 1 a group of stars. -2 a necklace of twenty-seven pearls; 'सैव नक्षत्रमाला स्यात् सप्तविंशतिमौक्तिकैः' Ak.; Śi. 18. 35; नक्षत्रमालाभरणमिव मदनद्विपरस्य; K.; Kau. A. 2. 11. -3 the table of the asterisms in the moon's path. -4 a kind of neck-ornament of elephants; अनङ्गवारण-शिरोनक्षत्रमालायमानेन मेखलादाम्ना K. 11. -मालिनी *N.* of a flowering creeper (Mar. जाई). -योगः the conjunction of the moon with the lunar mansions. -लोकः the starry region, the firmament. -वर्मन् *n.* the sky. -विद्या astronomy or astrology; Ch. Up. 7. 1. 2. -वृष्टिः *f.* shooting of falling stars. -साधनम् calculation for the fixation of auspicious periods of Nakṣatras. -सूचकः a bad astrologer; तिथ्युत्पत्तिं न जानन्ति प्रह्णाणां नैव साधनम्। परवाक्येन वर्तन्ते ते वै नक्षत्रसूचकाः ॥ or अविदित्वैव यः शास्त्रं दैवज्ञत्वं प्रपद्यते। स पञ्चदशकः पापो ज्ञेयो नक्षत्रसूचकः ॥ Bṛi. S. 2. 17, 18.

नक्षत्रिन् *m.* 1 The moon. -2 An epithet of Viṣṇu.

नक्षत्रिय *a.* 1 Belonging to the stars in general. -2 Twenty-seven. -3 Not a Kṣatriya.

नख् 1 *P.* (नखति) To go, move.

नखः, -खम् 1 A nail of a finger or of a toe, claw, talon; नखानां पाण्डित्यं प्रकटयतु कस्मिन् मृगपतिः Bv. 1. 2; R. 2. 31; 12. 22. -खम् A kind of perfume; Nm. -2 The number 'twenty'. -3 A eunuch; L. D. B. -खः A part, portion. -Comp. -अङ्कः a scratch, nail-mark; Mv. 5. 19; कुचकलशयुगान्तर्मामकीनं नखाङ्कम् (आलोकमाना) Bv. 2. 32. -आघातः a scratch, nail-wound; Mā. 5. 23. नखाघातः प्रदातव्यो यथास्थानानि नर्मसु Kāmasāstra. -आयुधः 1 a tiger; प्राचण्ड्यं वहति नखायुधस्य मार्गः Mā. 3. 17. -2 a lion. -3 a cock. -आशिन *m.* an owl. -कुट्टः a barber. -जाहम् the root of a nail. -दारणः a falcon, hawk. (-णम्) a pair of nail-scissors. -निकृन्तनम्, -रञ्जनी a pair of nail-scissors, nail-parer; यथा सोम्यैकेन नखनिकृन्तनेन सर्वं कार्ष्णायसं विज्ञातम् Ch. Up. 6. 1. 6. -न्यासः inserting the claws. -पदम्, -व्रणः a nail-mark, or scratch; नखपदसुखान् प्राप्य वर्षाप्र-बिन्दून् Me. 37. -मुचः a bow. -लेखकः a nail-painter. -लेखा 1 a nail-mark. -2 nail-painting. -विषः a man; नखविषा नरादयः. -विष्किरः a bird of prey (tearing with claws); Ms. 5. 13. -शङ्खः a small shell.

नखंपच *a.* Nail-scorching; कथमप्यभवत् स्मरानलोष्णः स्तनभारो न नखंपचः प्रियस्य Śi. 9. 85; P. III. 2. 34 Sk.

नखरः, -रम् [नखं राति, रा-क नख बा० उणा० अर वा] A finger-nail, claw, talon; असौ कुम्भभ्रान्त्या खरनखरविद्रावित-महागुर्यावग्रामः स्वपिति गिरिगर्भे हरिपतिः Bv. 1. 52. -Comp. -आयुधः 1 a tiger. -2 a lion. -3 a cock. -आह्वः fragrant oleander (करवीर).

सं. इ. को. ११०

नखानखि *ind.* [नखैर्नखैः प्रहृत्येदं युद्धं प्रवृत्तम्] Nail against nail. कचाकचि युद्धमासीद् दन्तादन्ति नखानखि Mb.

नखालिः A small shell.

नखिन् *a.* [नखः अस्त्यस्य-इनि] 1 Having or armed with nails, claws, &c. -2 Thorny. -*m.* Any animal armed with claws, such as a tiger or lion.

नगः [न गच्छति, गम्-ड] 1 A mountain; हिमालयो नाम नगाधिराजः Ku. 1. 1; 7. 72; न गजा नगजा दयिता दयिताः Bk. 10. 9. -2 A tree; अभ्यधावत् क्षितितलं सनगं परिकम्पयन् Bhāg. 10. 15. 29; Śi. 6. 79. -3 A plant in general. -4 The sun. -5 A serpent. -6 The number 'seven' (from सप्तकुलाचल-गिरि). -Comp. -अटनः a monkey. -अधिपः, -अधिराजः, -इन्द्रः 1 Himālaya (the lord of mountains); रश्मिबिवादाय नगेन्द्रसक्तं निवर्तयामास नृपस्य दृष्टिम् R. 2. 28. -2 the Sumeru mountain. -अरिः an epithet of Indra; नगाह्वयो नाम नगारिसूनुः Mb. -आपगा, -निम्नगा a mountain-river, torrent; संभूयाम्भोधिमभ्येति महानद्या नगापगा Śi. 2. 100; सपत्नीः प्रापयन्त्यब्धिं सिन्धवो नगनिम्नगाः Śi. 2. 104. -आवासः a peacock. -उच्छ्रायः the height of a mountain. -उत्था, -मुस्ता *N.* of a plant (Mar. नागरमोथा). -ओकस *m.* 1 a bird (in general). -2 crow. -3 a lion. -4 the fabulous animal called शरभ. -ज *a.* produced in a mountain, mountain-born; Bk. 10. 9. (-जः) an elephant. -जा, -नन्दिनी epithets of Pārvatī. -नदी *f.* A mountain-river; see नगापगा; विश्रान्तः सन् व्रज नगनदीतीर-जातानि सिञ्चन् Me. -पतिः 1 the Himālaya mountain. भजामस्त्वां गौरीं नगपतिकिशोरीमविरतम् A. L. 3. -2 the moon (as the lord of plants and herbs). -भिद् *m.* 1 an axe. -2 an epithet of Indra; उद्धृतनग नगभिदनुज दनुजकुलामित्र मित्रशशिदृष्टे Āchārya-Saṭpadī 4. -3 a crow. -मूर्धन *m.* the crest or brow of a mountain. -रन्ध्रकरः an epithet of Kārtikeya; अभवदस्य ततो गुणवत्तरं सनगरं नगरन्ध्रकरौजसः R. 9. 2. -वाहनः an epithet of Śiva.

नगरम् [नगा इव प्रासादाः सन्त्यत्र बा० र; cf. P. V. 2. 107 Vart.] A town, city (opp. ग्राम); नगरगमनाय मतिं न करोति Ś. 2. पण्यक्रियादिनिपुणैश्चातुर्वर्ण्यजनैर्धृतम्। अनेकजातिसंबद्धं नैकशिल्पिसमाकुलम्। सर्वदैवतसंबद्धं नगरं त्वभिधीयते ॥ -Comp. -अधिकृतः, -अधिपः, -अध्यक्षः 1 the chief magistrate of a town, head police-officer; निक्षिप्तौ नगराध्यक्षौ शेषाः सर्वे विनिर्गताः Hariv. -2 governor or superintendent of a town. -अभ्याशः, -सः the vicinity of a town. -उपान्तः a suburb, the skirt of a town. -ओकस् *m.* a townsman. -काकः 'town-crow', an expression of contempt. -कीर्तनम् repeating the name of a god while wandering through a city. -घातः an elephant. -जनः 1 townsfolk. -2 a citizen. -प्रदक्षिणा carrying an idol round a city in procession. -प्रान्तः a suburb. -मण्डना a courtesan. -मर्दिन् *m.* an intoxicated elephant. -मार्गः a principal road, high-way. -रक्षा superintendence or government of a town. -रक्षिन् *m.* 1 the superintendent of a town. -2 a town-watchman. -स्थः a townsman, citizen.